

Українська жіноча проза

**МАРІАННА
ГОНЧАРОВА**
**ДРАКОН
З ПЕРКАЛАБУ**

Українська жіноча проза

Маріанна Гончарова
Дракон з Перкалабу

«Фолио»

2012

УДК 84(4УКР)6
ББК 84(4УКР)6

Гончарова М. Б.

Дракон з Перкалабу / М. Б. Гончарова — «Фолио»,
2012 — (Українська жіноча проза)

ISBN 978-966-03-7545-1

«Дракон з Перкалабу» — перша повість Маріанни Гончарової з наскрізним сюжетом. Це історія життя молоді прекрасної жінки, яка, незважаючи на всі складнощі й жорстокості долі, вміє радіти кожному дню, перетворюючи його на неповторне свято для своїх друзів і близьких. При цьому всі перипетії її життєвого шляху проходять на тлі неповторних карпатських краєвидів, повних вікових таємниць і чудес. І ці таємниці та дива описані в книжці так детально й переконливо, так безпосередньо і реально, що виникає чітке та хвилююче відчуття: носієм усіх цих таємниць, віщих знань, чарівного чаклунства є сама авторка — карпатська чарівниця Маріанна Гончарова.

УДК 84(4УКР)6

ББК 84(4УКР)6

ISBN 978-966-03-7545-1

© Гончарова М. Б., 2012

© Фолио, 2012

Содержание

Розділ перший. Веретка	6
Розділ другий. Куди пливла біла цурочка	10
Розділ третій. Погорда	18
Конец ознакомительного фрагмента.	24

Маріанна Гончарова

Дракон з Перкалабу

© М. Б. Гончарова, 2012

© М. Б. Гончарова, переклад українською, 2016

© Л. П. Вировець, художнє оформлення, 2016

© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2016

* * *

Розділ перший. Веретка

Дорогий читачу, безцінний мій читачу.

Скажу вам все відразу і чесно, щоб не інтригувати і не заплутувати... Ця книжка – не детектив і не фантастика. Тим більш – не фентезі і не містичний трилер... Це, бачте, правда. Все тут написане, дорогий мій читачу, – абсолютна правда. Авжеж. Гори – правда. Дракон – правда. Мольфари – правда. Владка та її коротке стрімке життя – чиста правда. Моя особиста пряма участь майже у всьому описаному нижче – теж правда. А вигадка в тому, що волею своєї уяви я все це вирішила сплести в строкату веретку. Чи знаєте, що таке веретка? Гарне звучне слово, так. Це домоткана доріжка, такий килимок. Дбайливі гуцульські господині стелили її на підлогу, на лави, зараз уже веретками й дивани накривають, і крісла. Та куди завгодно зараз її стелять. Вона ніколи не виходила з моди, оскільки завжди була поза модою. І ось я зіткнула таку довгу цупку веретку з різнокольорового яскравого барвистого прядива – одна смужка веселкова, друга – густо-чорна, журлива, далі – смужки інакші, поступово перетікають з одного кольору в інший, потім знову пронизувати барви – червона скажена, біла ніжна боязка – і знову безрадісна чорна... Словом, все як у житті, як дні і роки нашого перебування в цьому світі.

Колись через вперту мою допитливість і прагнення вміти все я заходила вчитися ткати на блаженському саморобному ткацькому верстаті. Найважче вдавалися усілякі візерунки – треба було забарно вплітати одну нитку за іншою, суворо дотримуючись малюнка. І от сидиш, копирсаєш пальцями полотно. Припасовуєш нитку. Простромлюєш її рівномірно між туго натягнутими на верстат міцними шовковими нитками основи. А потім притискаєш особливим гребінцем цю нову яскраву ниточку, маленьку часточку майбутнього візерунка, щільно притискаєш до вже вплетених раніше. Плетеш неквапно, ретельно та терпляче, інакше нитка не ляже в цільне полотно, виткнеться або, навпаки, загубиться. Плетеш і думаєш про все і про всіх навколо. І потім ось ця веретка навіть стає гарячою від моїх рук і цих думок. І знімаєш готове плетиво з верстата, обробляєш край і відразу даруєш його маленькій людині – хлопчику чи дівчинці – це не суттєво. Даруєш з тим, щоб дитинка, прокидаючись вранці, ставала на цю веретку своїми міцними теплими босими ніжками і щоб не змерзла.

* * *

Так. А тепер про імена і географічні назви. Їх я навмисне змінила. І якщо ви добре знаєте мене, якщо ви добре знали мою подругу, про яку розповідатиму, якщо ви добре знаєте місця, де ми живемо, а також географію Карпат і Прикарпаття, – не шукайте, будь ласка, збігів. Вони – випадкові.

Але ж, – запитаете ви і матимете рацію, – якщо все це правда, якщо немає в ній, у цій книжці, жодної вигадки, якщо змальовуєш ти звичайне життя, яке – ось же воно, – відчиняй вікно і дивись, не втомлюючи себе читанням, – навіщо ж ти взагалі її написала, цю книжку? Для чого? Що ти хотіла сказати?

* * *

Ну от. Для чого? Що? Чому?

Кого не питаєш, на кого не глянеш, на чолі кожної звичайної дорослої, а подеколи й не дуже, людини є відбиток тяжких, непоправних втрат. Не про гроші я зараз, не про майно.

Я про людей. Про тих, хто пішов. Ні, не від вас пішов, не з вашого будинку в інший, а взагалі – зі світу. Із днів і ночей. З осені та весни. З часу вашого спільного пішов. Назавжди.

Таких втрат зазнала і я.

Одна моя дивакувата знайома каже, що боїться прощатися і проводити людей, які відходять в інший світ. Вона у своєму доволі вже тривалому житті ні з ким ніколи не прощалась і нікого не проводжала, хоча було ой як немало тих, кого слід було б їй оплакувати. Ліда – її ім'я. Ліда, або по-іншому... Вона, ця завжди чепурна Ліда, каже якось, ось іду прощатися з людиною і розумію, що це й сама в чергу стаю, поступово посуваюся все ближче й ближче. Не хочу цього всього відчувати. І не буду. Я боюся. Боюся! І не кажіть при мені про це. Мені неприємно. Мені моторошно! Мені лячно! Так верещить – і тупоче ногою Ліда.

А мені не страшно.

* * *

Брешу.

* * *

Так. Брешу. Тут інше. Я не боюся долати цей страх – так вірніше. Владка, моя подруга, весело переконувала мене, що про смерть можна і варто говорити й навіть жартувати, сміятися треба, бо це ж частина нашого життя. Нехай і остання. Але до чого це замовчування і скорботна шанобливість? Ще ніхто не був від цього застрахований. Так жартувала Владка. Ось так.

Резо Габріадзе, як він каже про себе, дідусь середнього віку, в інтерв'ю Радіо «Свобода» сказав:

«Йти назавжди – це серйозна справа. Ви молоді, в вас буває життя, і мої відповіді будуть вам незрозумілі. Років через п'ятдесят зрозумієте. Якби я вмів роз'яснювати такі складні питання... Прочитайте Ветхий Завіт і чотири Євангелія».

Яка влучна і простосерда порада: «Прочитайте Ветхий Завіт і чотири Євангелія», іншими словами, – живіть і думайте. Адже для того, щоб прочитати і, головне, зрозуміти Ветхий Завіт і чотири Євангелія, потрібні зусилля і надрив розуму й душі усього нашого життя. А вже коли будемо йти, тоді все й утямимо. Я певна.

Так от. Благословенні, шляхетні люди відходили в інший світ. Залишали мене галактики – незамінні, величні, рідні – йшли із земного життя. Не з усіма тими, хто йшов, встигла я попрощатися. Не тому, що страшилася, як ошатна Ліда, а лишень через те, що не встигала я приїхати вчасно, аби провести до останнього осідку дорогої мені людину.

Пішли мої Зіновій і Поліна, дідусь мій та бабуся з Одеси. Їх належало відпустити в той же день, ну, так належало, так вони самі просили. Пішла Наталя Хаткіна, моя мила дорогоцінна подруга, письменниця і поет з Донецька. Померла мамина вчителька словесності, найкраща товаришка, обожнювана Берточка. Ангел нашої сім'ї – Берта Йосипівна Гінзбург. Благородна, інтелігентна, тоненька і красива, уважно прислухалася вона, злегка нахилившись усім тілом до співрозмовника, з незмінною сигаретиною в кутику вуст – такою вона залишилась у моїй пам'яті назавжди, наша Берточка.

Просто на моїх руках помер Чак. Товариш мій вірний, безмежної душі й шляхетності лицар і захисник. І нехай тут, на Землі, він був собакою. Там зараз він несе свою звичну службу – ангелом. Не простим ангелом – ангелом-вісником, ангелом-провідником. І це доведено. Зовсім недавно вночі він приходив до нас, тихенько дряпнув двері і ввічливо поскиглив. Це був точно він, наш Чак. Він завжди був вихований і тактовний, наш Чак. Його почув тільки мій тато, тоді вже зовсім розгублений і хворий. Татусь насилу підвівся і пішов відчиняти. Мама прокинулася і запитала:

– Борю, ти куди?

І татко відповів:

– Прийшов Чак. Треба впустити.
Батько незабаром пішов услід за Чаком.

Одна знахарка, добросерда лагідна й світла жінка Леся, якось повідала мені, що не варто хвилюватися і вболівати душею про те, що небіжчикам самотньо і боязко там, у тому самому тунелі.

– Ні, – сказала Леся, а вона знала, про що говорить, – ні, кожного, чуєте, кож-но-го, і праведного, і грішного зустрічають там і не дають впасти духом рідні і знайомі. Ніхто не йде на самоті – нікого не слухайте, – заспокоювала Леся.

Я уявляю собі, як мій тато йшов, боязко і невпевнено, та орієнтиром йому служив привітний пухнастий рудий хвіст мого собаки. Чак і тут, на Землі, ніколи й нікого з нас не залишав у біді. Що вже говорити про інший світ. І він привів мого тата до його рідного брата, який на рік раніше пішов у інший світ. Хоч між ними було півтора року різниці, але схожі вони були, як близнюки, – не розрізнити. І друзями були – нерозлийвода. У дитинстві, зовсім маленькими, їх називали Бузя і Вузя. Бузя – це мій тато, Вузя – це мій Вова, татів брат. Двоє братів, авжеж. Тепер вони разом.

Пішли Сливинські, Тетяна та Юрій, гарні й щирі люди. Люди великих справ, тяжких страждань і приголомшливих вчинків. Ми з ними лишень познайомилися і просто не встигли стати вірними друзями. А мали б стати, бо надто співпадали. Забрало у них часу, у Тані та Юрія.

Не всім я встигла сказати, якими дорогими вони були мені, ці великодушні, праведні, полум'яні, піднесені люди. Та взагалі – хто ж каже іншій людині так неприродно, нерозумно, по-кіношному, наприклад, за кавою або на прогулянці: слухай, але ж ти мені такий дорогий, знаєш... Еге ж? Тато б мене добряче висміяв. І Наталя. І всі інші... І навіть Чак пхикнув би здивовано і відійшов би вбік...

Звичайно, вони б усі сміялися, мовляв, з якого це дива ти вдарилася в незвичну для нашого веселого гурту патетику: дідусь, Поліна, тато, Вова, бабуся Олександра, Сливинські, Берта Йосипівна, Наталка, Чак... І Владка.

* * *

Першою в моєму житті страшною безповоротною втратою була вона, моя подруга. Я шукала слова, епітети, щоб пояснити, якою вона була, моя подруга: надійною, доброю, розумною, пристрасною... Справедливою, натхненною. Слова-слова, порожні слова... Та годі. Слова – лушпиння. Ні, вона була просто справжня. Справжня подруга. Ось так буде правильно і доречно.

* * *

У цій книжці я часто згадуватиму Вижницю, унікальне мальовниче містечко біля підніжжя Карпат, де закінчуються рейки, цивілізація і починаються гори. Тут, у Вижниці, в училищі мистецтв, вона й вчилася, моя Владка. Зараз там живе і викладає в тому ж училищі наша спільна подруга Світлана, і саме там відбувалися найважливіші події в нашому спільному житті. Принаймні, там вони починалися. Саме звідти, з барвистої й затишної Вижниці, починалася найважча, остання дорога в її, Владчиному, житті.

Ну все.

А то, як одного разу сказав Габріадзе, боюся пафосу – бовкнеш що-небудь, а потім усе життя буде соромно.

Будемо вважати цей розділ присвятою всім, хто вже знаходиться по той бік життя. Усім.
І – Владці.

Адже ця книжка – саме про неї. І про те, як вона йшла.
Про Владку, яка навчила мене дивитися і бачити.

усім розповів про своє казкове спасіння і про те, що дівчинка взагалі витрачає всі свої кишенькові копійки на гуманітарну підтримку геть усіх зустрічних-перестрічних собак і котів.

– Зараз вийде Павлінська, – казали одне одному діти, – і тоді вмить нам буде цікаво і весело.

І Павлінська виходила.

Владка змалечку любила малювати. До того ж малювати не тільки пензлем чи олівцем. Але й уявою. Дух захоплювало, коли вона переказувала прочитане або побачене.

Коли вона вимовляла, наприклад, слово «оленятко», ми тієї ж миті бачили його тонку гнучку шийку, струнки високі ніжки, оксамитові вушка і полохливі вогкі оченята. Коли вона, побувавши з мамою в Москві, описувала нам побачену в Третяківці картину, то через десятки років, побачена багатьма з нас на власні очі, – вона, та картина, виявилася дуже подібною до тієї, яку описувала дев'ятирічна Владка. А можливо, це ми вже розглядали картину Владчиними очима. Коли вона розповідала про Хотинську фортецю, куди їздила на екскурсію з класом старшої сестри, ми, немов в історичному кінофільмі, бачили ветхі зруйновані стіни, іржаві горбисті кулі картечі, хиткі прогнилі сходи, зарослий рів і мовчазний древній дубовий міст, і те, як маленький боязкий струмочок по краплі просочується крізь каміння, щоб хоч трохи втамувати спрагу оточених воїнів, поранених стрілами грізних завойовників.

І мало хто тоді знав, що дремає в ній, у цій маленькій тендітній незграбній дитині, яка відкрито й заразливо регоче від радощів при зустрічі з друзями, дивиться недовірливо спідлоба на чужинців, – що спить в ній до часу великий талант, дивовижний хист малювальниці й особлива кебета – бачити незначні для інших, але найчарівливіші деталі життя, відчувати найтонші його нюанси.

Одного разу Владка винайшла катамаран. Зимовий катамаран, розтлумачила б Владка. А як було. Вони з сестрою Ірою відвідували музичну школу. Так хотіла мама Тамарапална. Вчителька молодших класів. Зі свого скромного бюджету (в сім'ї було троє донечок) Тамарапална віддавала чималу суму за уроки музики. Владка вчилася грати на акордеоні, Іра Павлінська, Владчина сестра, – на скрипці, а Лариса Павлінська – старша і найслухняніша дочка, грала на фортепіано. Мама дівчат, Тамарапална, мріяла, щоб у домі лунала музика, щоб дівчата вечорами грали ансамблем, навіть уявляла собі це видовище, як майже дорослі доньки, струнки, ошатні, гладенько причесані, в білих комірцях і лакових туфельках, зають утрюх у вітальні, а сусіди Саркіяни підслуховують, ховаючись у саду за деревами, і заздять:

– Сестри Павлінські музику грають. А ти, дармоїде, ні біса не вмєєш! – і відважували б стусана своєму барилкуватому опецькуватому чаду.

А тим часом, навіть і не відаючи, що за ними підглядають (або якраз навпаки – припускаючи, що це так), батьки дівчаток та гості, запрошені на сімейне свято, сиділи б у м'яких глибоких фотелях і слухали, як дівчатка грають і співають з репертуару, наприклад, Георгія Виноградова, улюбленого співака маминої молодості:

За-ачем смеяца,
если сээээрцу больно,
за-ачем встречаца
если ты грустишь саа мной,

зааачэм играть в любовь
и уууувлекаца,
когда ты день и ночь мечтаешь а другом!

Або ні, краще, ось це, улюблене батькове, з репертуару Леоніда Утьосова:

Товаришч, я вахты не в силу стоять, —
сказал качегар качегару.
Огни в моих топках совсем не горят,
В котлах не сдержатъ мне уж пару.

.....

А волны бегут ат вин-ы-та за кормой...

Ні, краще все-таки ось це:

Шчааастье мое, посмотри – наша юность цветет,
Сколько любви и веселья вокруг...
Радость моя, это молодость песни поет,
Мы с тобой неразлучны вдвоем, мой цветок,
мой друг!

І щоб потай обмінюватись під музику виразними й ніжними поглядами, мовляв, ми ж то знаємо, про що вона нам нагадує, ця пісня.

І всі в кімнаті похитують головами в такт, підспівують – і про «раскинулось море» і про «зачем смеяться», а Саркисяни кусають лікті і плачуть під вікнами.

Так от, про «зимовий катамаран». Одного разу, хоча і не вперше, а, мабуть, вдесяте у Владчиному житті, прийшла-настала зима, випав сніг, залили у дворі сусідньої школи поряд з будинком Павлінських ковзанку і спорудили снігову гірку з трампліном. До речі, все влаштував мій тато – він тоді викладав у цій школі фізкультуру. А в музичну школу дівчатка повинні були проходити якраз повз ковзанку та гірку. Ні, Лариса, старша слухняна донька, мужньо проходила, борючись зі спокусою, намагаючись навіть не глипати у бік нестримних зимових дитячих веселощів. А Томсойер Владка трішки затримувалася. Вона, насупивши чоло і підбгавши губи, сумно спостерігала за безтурботною дітворою і кмітувала, як би їй хоч раз зїхати з гірки, а вже стати на ковзани й побігати – це було б щастям. Але руку відтягував важений футляр з акордеоном.

– Саркисянчик, – одного разу покликала Владка сусіда свого, Павла Саркисяна, який, заповзято шморгаючи носом, розчервонілий, у шапці набакир, увесь в снігу, зїжджав з гірки на новеньких, от тільки тиждень тому куплених йому санчатах і поспішав з ними, осяйними, новенькими, знову на вершечок: – Саркисянчик, будь друзякою, дай скотитись разочок, га?

– Не-моооо-жу, – відвернувшись від Владки, похмуро відказав Саркисян, хвацько струшуючи мокрою рукавичкою сніг із санчат. – Мені тато не дозволяє нікому наші сани давати.

– Та не брешти, – обурилася Владка, – твій тато на роботі взагалі!

– А він учора не дозволяв, – сварливо виставив щелепу Саркисян.

– Так то ж учора... – не втрачала надії Владка. – Ну дааай...

– Не дам! – Саркисян усівся на сани і відвів погляд кудись вбік і вгору, навмисне, аби лишень не зустрітись з благаючими Владчиними очима.

А коли обернувся на відчайдушний репет численної дітвори, що юрмилася біля підніжжя гірки, розкрив рота від заздрощів і подиву: Владка із сестрою Ірою відчайдушно й стрімко зїжджала з гірки на дивовижній широкій – на два місця – споруді, яка згодом виявилася футляром від акордеона, який журно, як сирітка, мерз на лаві.

Лише наприкінці лютого Тамарапална, розгледівши побиту та подряпану дерматинову обшивку акордеонового футляра, вистежила одного разу своїх горе-музиканток і жажнулася. Обидві були серйозно покарані, але, на радість Владки та Ірини і на заздрість старшої сестри, позбавлені музичної принуки. Мрія про лакові мешти, гладенькі зачіски, маленький сімейний оркестрик і хоровий спів залишилася нездійсненою.

Мало того – одного разу Владчин батько зловив усю компанію вуличних друзів Владки за курінням... кукурудзяних рилець. А як було. Якось одного погожого літнього ранку, коли все було як завжди: гуділи-дзижчали надокучливі мухи, сонце просвічувало крізь листя, Вусань голосно позіхав і валявся догори пузом поруч зі своєю будкою. І раптом стало не вельми цікаво. А Владка починала непокоїтися, коли ставало нецікаво. І вона сказала сестрі Ірі: а підемо до сусідів, на поле – там у кукурудзок є такі нитки, наче хвости, – їх можна вплітати лялькам в коси. І ще багато чого можна з них робити. От хоча б лаштувати собі зачіски і навіть перуки! Отож, не відразу, ні, не відразу сталося гріхопадіння. Спочатку дівчатка обдирали кукурудзу і робили з тих самих шовковистих кукурудзяних рилець шиньйони лялькам і собі. Потім ламали кукурудзу і пекли її на вогнищі. І ось тут, коли вони почали цупити кукурудзу, – так її ж було ціле поле! – безкрає поле над Прутом, наповнене шурхотом і дзвоном, – Владка вже не могла насолоджуватися сама – вона покликала на імпровізований пікнік усіх друзів з їхньої маленької вулиці. Пекли кукурудзу, шматочки яблук, нанизані на гілки. І само прийшло, ідея лежала взагалі на поверхні. Постає питання, що із цими кукурудзяними рильцями ще робити, якщо вони спочатку ніжні лискучі й маслянисті, а за хвилику – вже сухі, крихкі, ламкі – і трохи потреш – уже порохна. Правильно, це треба палити. Сестра Ірка мерщій зганяла за журналом «Під прапором ленінізму», що його з якогось дива передплачували батьки. Він, цей невеликий журнал, видрукуваний на газетному папері, був нецікавий і без картинок. І, на відміну від «Мурзилки» і «Барвінка», приходив часто-часто, мало не щотижня. Усі діти відірвали собі по аркушеві, згорнули самокрутки. Саркисян продемонстрував, як він дідусеві самокрутки з тютюном лагодив, спритно вправлявся. І всі діти повагом розсілися кружком й зайшлися смалити й бухикати. За цим заняттям і застукав усю превеселу громаду експериментаторів Владчин батько.

Усі отримали по тих місцях, куди встигла влучити важка чоловіча рука, – хто по потилиці, хто по п'ятій точці. Окремо старша Владчина сестра Ірка дістала по шиї за наругу над свіжим номером журналу «Під прапором ленінізму», за яким батько-комуніст відповідально і серйозно готувався до політзанять у своїй організації. А Владка вигулькнула з-під батькового ліктя і дременула в близенький лісок, одразу за кукурудзяним полем, – ніжки були довгі, легкі, жваві, розгніваний батько було кинувся вслід, але тільки кулаком пригрозив.

Потім, через якийсь час, він раптом помітив, що Владка давно вдома і зосереджено порається по господарству: то волочить, перехилившись тоненьким тільцем і пихкаючи від старанності, величезне відро води з колонки на вулиці, то поливає огірки в теплиці або квіти у дворі, то чистить кролячі клітки. Власне, виконує ті завдання, які й були б дані їй у вигляді покарання. Владка була наймолодша, і батько, посміюючись, приречено відмахнувся тоді: ну нехай, виросте – зрозуміє.

Тільки одного разу не витримав батько і дістала молодша його улюблена донька на горіхи – поскаржилися на неї сусіди. І, власне, бачив, що стала вона про щось замислюватися. І мама Владчина теж помітила і наказувала, мовляв, Владо, займися чим-небудь. І не смій робити те, що ти надумала. Іноді вони взагалі кричали їй, якщо наставала раптом тиша і не чути було її дзвінкого голосочку.

– Владко! Хоч я й не бачу тебе, – суворо кричала у вікно або через паркан Тамарапална, – але не роби того, що ти зараз робиш!

І у відповідь мама чула сміх і тупотіння жвавих Владчиних сандаликів, яке віддалялось усе далі й далі.

Так от, якось восени, коли вже запітніли сльозами вікна й вечорами дмухало морозцем, і від того скиглили й підвивали собаки у дворах, відвиклі за довге спекотне літо від холоду, який настиг усіх буквально за кілька днів, сталося ось що: вранці раптом з'ясовувалося, що припнуті, посаджені на міцний ланцюг собаки у всіх дворах їхньої вулиці, опинилися на волі. І хтось із сусідів вирішив ніч перебути у засідці, але все ж таки довідатись, хто ж це відпускає на ланцюгах собак. І все стало зрозумілим опівночі, коли з вікна будинку Павлінських вислизнула маленька, всім на їхній вулиці знайома фігурка і безстрашно полізла до вовкодава в сусідній двір. Владка! І ось тут татусь вже, звісно, не стримався...

До речі, через багато років, коли Владка вже була невеликовно хвора і лежала в батьківському домі без сну, вона знову повернулася до свого дитячого – як вона казала – визвольного руху. Щоночі вона вислизала з дому – зупинити її вже було нікому, батька не було серед живих – вилинала, перебиралася через огорожу і знімала ланцюг з виючого від жури і несвободи старого сусідського собаки.

І ще, до слова, – коли Владка пішла назавсім, сталося дивне і, на думку обивателів, незрозуміле. З двору Тамарипални, звідки Владка йшла, за одну ніч зникли пригріті нею собаки і коти. Назавжди. Без вороття.

* * *

Останнього шкільного літа, виконавши всі Тамарипални доручення і принуки в хаті й на городі, Владка йшла на Прут, там засмагала на пляжі з подругами і замріяно розглядала журнал мод «Силует». А вечорами щось порола, прала, прасувала і перекроювала. Першого вересня десятикласниця Павлінська заявила на святкову лінійку в елегантному костюмі, який віддалено натякав на шкільну форму, і, як потім зізналася Владка, пошитому з декількох старих осоружних коричневих суконь, і з коротесенькою стрижкою «під хлопчика». У Владки, високої і надто тендітної, була довга шия і тонкі риси обличчя – стрижка їй напрочуд пасувала. І, звичайно, через день усі старшокласниці школи сушили мізки і благали батьків придбати замість форменої страшною коричневою сукні з фартухом, костюмчик як-у-Павлінської. Матусі з ніг збилися, шукали, просили, обіцяли, але так і не знайшли – ні по знайомству, ні на торгових базарах – ніде. А вже ті десятикласниці, хто зміг відбити атаку батьків, усі прийшли пострижені – хто вдало, хто – жахливо, хто з відстовбурченими вухами, у когось вистромився замість нормальної голови дуже-дуже маленький гарбузик на короткій шиї і раптом вилізли величезні щоки, у когось проступила довга, як огірок, потилиця. Але всі вважали справою честі відчиркрити свої коси. Стрижені ходили по школі страшенно які зазнайкуваті, пихаті й щасливі. Нестриженим було соромно, що вони такі старомодні копалини і дотепер носять архаїчні коси. Це був масовий психоз, і він дуже швидко перекинувся й на молодші класи – я пам'ятаю, як ми з сестрою молили маму відвести нас до чоловічої перукарні, щоб нас теж обскубли під хлопчиків. Вірніше, ми прохали підстригти нас так, як підстрижена Владка. Молоді вчительки не уникли модної спокуси і теж постриглися. І потім навіть була педрада, де їх заслухали, що буцімто вони продали батьківщину, і де було сказано, що не місце їм у школі, що з такими іноземними фризурями не сіють розумне, добре і вічне. І Владчину улюблену вчительку, Ніну Миколаївну, Ніночку, як називали її старшокласники, подругу Ніночку, з якою разом Владка вчила польську, страх яку модну на той час мову, теж заслуховували – вона теж легковажно продала батьківщину за модну зачіску і за платівки закордонних патлатих співаків та імпресіоністичних вокально-інструментальних ансамблів.

А Ніночка, розмахуючи журналом «Екран», де були фотографії підстрижених акторок із соціалістичної НДР в компанії з прогресивним Діном Рідом, захищала всю касту стрижених і демонструвала за допомогою фотографій, що коротка стрижка – інтернаціональна і прогресивна. А завучка волала, що Ніночка – осоружна космополітка і їй зовсім не шкода батьків-

щину та її майбутнє в особі її учнів. Владка тинялася біля Ленінської кімнати, де відбувалася та історична педрада, хвилюючись за Ніночку, зазірала в шпарину й бачила і чула завуча Вуку Марію Тимофіївну, викладачку російської мови, яка на своїх уроках часто казала: «Хотіш – не хотіш, а нада». Вука кричала, що які всі молоді вчительки ненадійні, стрижені чи не стрижені, все одно, тому що танцюють твіст, халі-галі і кричать «йе-йе!». Ні, нехай, гаразд, нехай уже танцюють, безсоромні, але навіщо кричати закордонне, чуже, не властиве комсомолкам «йе-йе!»?! Адже на «їх» вся школа дивиться і з «їх» бере приклад. По закінченні наради Вука Марія Тимофіївна гордо, як гігантський криголам «Ленін», висунулася з дверей – на її тісно обтягнутому кримпленом бюсті можна було носити два стоси зошитів для контрольних робіт – гаркнула мимохіть на Владку і понесла додому сумку, з якої, сяк-так загорнуті в газету «Правда» з орденами Леніна, стирчали жовті курячі пазуристі ноги. І Владка, щоб насмішити і втішити вчительку Ніночку, сказала, що курка спочатку була жива, але сиділа-сиділа, слухала-слухала всю цю нісенітницю – і померла від сорому під час педради.

До директора школи почали бігати батьки дівчат з іншого району міста, роздувався – як це буває зазвичай – скандал. Бо учениці інших шкіл жили не за китайською стіною і теж хотіли виглядати неперевершено й стильно. Непопулярні у прекрасної половини людства чоловічі майстриперукарі умлівали, коли до них після уроків увалювався натовп дівчат, дівчаток-підлітків, а то й зовсім маленьких, з вимогами негайно позбавити їх пишних шевелюр, довгих кіс і густих кінських хвостів. Із задоволенням, як солдати на Червоній площі кидали штан-дарті і прапори ворожої переможеної країни, дівчата жбурляли в кут перукарні атласні стрічки, капронові бантики, гребінці, шпильки і невидимки. (Заколок на той час іще не було.) І всю цю революційну кашу заварила, звісно, одна Владка.

Коли її виставили на середину зали за порушення дисципліни, як знову ж таки на той час було заведено на шкільній лінійці ганьби, вона стояла така гарненька й мила, що наступного дня підстриглися вже всі вчительки початкових класів, дві лаборантки і навіть тітка Дарина, літня буфетниця. А потім за Владку вступилися і підтримали її хлопчики. І невдовзі, не протягом одного місяця, як було з дівочими стрижками, а одного ранку всі хлопчики – однокласники Владки, їхні друзі та знайомі з інших класів – прийшли з поголеними під нуль головами. Тоді завуч Вука забила в рейку, і були зібрані термінові загальношкільні батьківські збори за участю якихось чужих дядьків у краватках і непохитних тітоньок з неохайними облізлими «дульками» на маківках, в чесних, незаплямованих чужою ідеологією, бувалих незламних плечистих піджаках. Шкільне начальство визнавало і карталось, що так, недогледіли – надзвичайна подія. З ідеологічним підтекстом, – глузливо додавали гості. Всі стрижені й голені отримали вдома по обголених довбешках, а особливо злісним намилили їхні беззахисні, що відкрилися після стрижки всім вітрам, голі шії. І ще впродовж кількох місяців батьки пильно стежили за своїми нащадками, щоб тим не спало на думку що-небудь собі відстригти без дозволу. Владку ж – треба віддати належне – її мати – вчителька тієї ж школи Тамарапална – захищала як могла. І головний аргумент був – зате живенько, акуратно, не кудлато і дуже гарно. Адже їй красиво? – Тамарапална цілком щиро питала: – Ну що, не гарно хіба?

І співрозмовники не могли не погодитися. Авжеж, Владці все було красиво.

– Завідують їйроди, – тільки й мовив небагатослівний суворий Владчин батько, лагідно погладив дочку по стриженій потилиці, та строго наказав: – Але коси рость назад! А то як після тифу все одно...

* * *

Слухай, Владко Павлінська. Зараз, коли я пишу про тебе і так часто повторюю твоє ім'я, я гостро розумію, як же мені тебе не вистачає. Як не вистачає. Ти пам'ятаєш бублики? Коли старшокласників запросили в Палац піонерів на молодіжний весняний бал, усі вони взялися

вигадувати й планувати: як вбиратися? Ще б пак – весь квіт міста, від шістнадцяти до двадцяти двох: студенти-медики, студенти-фізики, ровесників дівчатка й до уваги не брали. І ти, Владко, прийшла на цей вечір у запаморочливих сережках. Це були світлі величезні кільця з якимось єгипетським орнаментом. Дівчата – у своєму вбранні з посилок і від спекулянтток, або однакових сукнях, «викинутих» в універмазі, названому на честь міста-побратима «Рязань». У сукнях, відвойованих у шалених чергах люблячими батьками. Так от, усі дівчата в ту ж мить просто скисли – у всіх зіпсувався настрій, така ти була чарівлива і дивовижна в цих сережках і туніці з квадратним єгипетським візерунком. Запізнилася, як Попелюшка, і пішла раніше. І всі хлопці, які були на вечорі, тоскно зітхнули вслід і заходились про тебе мріяти. Ми взагалі називали це синдромом Попелюшки – з'явитися, справити враження, прослизнути, дихаючи маминими парфумами і туманами річки Прут, поблизу якої стояв будинок Павлінських, і втекти. Зникнути себто. І всі-всі: хто? Звідки? Куди пішла? Де шукати?

А вже дівчата, обговорюючи ці її величезні сережки, чого тільки не домислювали. І кожна таємно мріяла про такі. І я – що гріха таїти – мріяла до нестями. Хоча й було мені тоді років дванадцять і ставилася ти тоді до мене, як до маленької. І нерідко – ти гарно товаришувала з моєю мамою, своєю вчителькою, – ти залишалася зі мною посидіти ввечері, коли мої батьки збігали в кіно. Я теж мріяла про такі фантастичні прикраси. Просто бачила, як я виходжу у двір грати в бадмінтон або біжу в музичну школу на хор, заходжу в зал, а на вухах у мене теліпаються ті самі великі круглі сережки з єгипетським орнаментом.

Я мріяла тихо і тобі навіть словом про це не обмовилася.

Потім, коли я звалилася з грипом, ти, Владко, мені принесла такі ж, але з іншим малюнком, іще кращим, – якісь дрібні сині та рожеві польові квіти вінком по колу... А я засмутилася і шкодувала, мовляв, навіщо мені – адже у мене немає дірочок у вухах. А ти сказала, нічого, так поносиш. З'ясувалося, що ти всього-на-всього філігранно розмалювала звичайні чайні бублики. І підвісила їх собі на вушка на тонкі петельки з прозорої ліски... А крізь досить відросле волосся, яке вже трішки прикривало вуха, якраз ліски не було видно. Уже потім, коли все відкрилося, коли ще хтось роздивився, що це за сережки, ніхто й не подумав сміятися. У місті були скуплені всі чайні бублики. Але так красиво тонко розмалювати їх і оформити ні в кого не виходило. Велика вигадниця і витівниця була ти, Владко Павлінська.

У неї був винятковий вроджений талант – вона подобалася. Усім. Владка притягувала погляди, на неї спеціально ходили дивитися, з нею хотіли розмовляти і дружити. І любити. Так.

Наприклад, грізний голова облвиконкому, якому вона, коли вже працювала викладачем художньої школи, якось оформляла вітальну адресу, чоловік насуплений, суворий, крикливий, прискіпливий і, як водиться, не дуже розумний, людина-знегода, яку боялися геть усі навколо, а його підлеглі без валідолу на роботу не ходили, так от він при зустрічі з Владкою вмить червонів і бентежився. Він ховав очі у складки щік, не знав, куди подіти руки, і нервово тупотів короткою повною ніжкою. Та хіба він один? Де б вона не була і з ким би не говорила, поглядом, усмішкою, жестом, словом вона блискавично ламала стіни, заслони, вирівнювала площини, згладжувала кути. І їй починали поклонятися.

Та що там можновладці – на неї миттєво звертали увагу достоту всі, не буду повторюватися. Якось ми з нею вийшли з магазину, а було це перед днем народження її чоловіка, і Павлінська несла просто в руках пляшку дорогої горілки і пластикову коробку з сьомгою, прегарно викладеною напівпрозорими скибочками. Зауважу, сумки у нас на той момент з собою не було, а упаковок чи либонь пакетів тоді в магазинах ще не давали. Виходимо з крамниці, щоб одразу заскочити в машину, яка на нас чекала, Владка така гарна, шикарна просто – на підборах, у довгому пальті, в зграбній хутряній шапочці-боярочці. І якийсь сидів на сходах магазину пияк, котрий вмить остовпів від побаченого, протираючи очі, скочив на ноги і захоплено заволав: «Бо-ги-ня! Глядять усі! Сама красуня, а ще й в руках у її горілка! Ой, все! Женюся!..»

Вона обживалась чудесно, елегантно і затишно в будь-якому місці – в кімнаті гуртожитку художнього училища, в готельному номері, в крихітному кабінетику художньої школи, та де завгодно – і так швидко, що зараз-таки викликала заздирість оточуючих, і всім кортіло саме на це, на її місце. Як у дитинстві, коли всі хотіли погратись з її білим пароплавом або покататися на її сніговому катамарані. Вона втинала собі сукню з клаптиків і виглядала краще, ніж заможні однокласниці, яких одягали з регулярних, омріяних ними посилок з-за кордону. Вона завжди повторювала: головне у дівчині – постава і хода. І щоб у вбранні було зручно. А все інше – дурість.

Ох, Владко! Ти створювала навколо себе чудовий новий світ, в якому радісно жили симпатичні тобі люди. Ти говорила, писала, малювала, ліпила або вишивала, куховарила або забавлялася з дітьми так захоплено, так щиро, так чесно, що життя навколо справді ставало багатобарвним і радісним.

Ти несамовито прикрашала це життя, начебто передчуваючи свою тимчасову, таку коротку в ньому присутність.

Взагалі, те, що з нею відбувалося, було якесь зовсім не її життя і не її остання кирпа. І якщо своє життя вона все ж якось повертала і провертала у потрібному їй напрямку, то мандра вже від неї не залежала. Я їй ще тоді казала: слухай, але ж ти обіцяла! Ти ж сказала, що три роки! Що є в нас час. Ну що ти наробила! Ну ти ж обіцяла! А ми ж усі звикли, що коли Владка давала слово – то все! Загине, а виконає. А тут взяла і померла. І не виконала. Я їй кричала: Павлінська, ти ж казала, вчися, доки я жива! Але я ж іще не навчилася! – так кричала я їй. Ну, а що тепер... Владка покинула нас. Несподівано навіть для себе, для всіх, хто її любив, пішла на злеті, така талановита, такий вірний друг і такої незрівнянної осяйної краси жінка. Ось так взяла і пішла, навіть не озирнувшись. Тихо і мужньо. І ще тоді, вранці 19 грудня 1996-го, коли ми всі прощалися з нею, з Владою, і раптом пішов перший тієї зими юний, невагомий, боязкий сніжок, який уже не танув на її обличчі, коли ми з її сестрами і чоловіком трохи надломлювали стебла квітів, коли несла було плакати від здивування, від несправедливості, від підступності долі, я ще тоді все придумала. Я пояснила сама собі, що це якийсь збій програми або якась там, у світобудові, помилка чи що – вже якщо і йти, вона повинна була піти не так, зовсім по-іншому. І ніяк не маючи сил змиритися, я і вигадала їй іншу останню мандру. Гідну мандру. Ту, яку вона, напевно, вибрала б сама.

Я виміркувала це. Вплела в ту ж таки веретку Владчиного життя вчинки і характери різних, симпатичних їй людей, різнокольорові барви Карпат, пронизливі дисонансні мотиви часу, невидимі простому оку природні сили, нечутні людському вуху кроки непізнаного, смак і пахощі гірких трав, жар гуцульської ватри, холод карпатських річок і свою любов, повагу і пам'ять. Вигадала. Написала. І сильно-пресильно у це повірила.

Розділ третій. Погорда

Екстрасенси, ясновидці... Я так розумію, багато людей оголошують себе екстрасенсами, щоб не нудно було жити. Щоб відчувати себе значним і заповнити в собі якісь потаємні западини, не обтяжені освітою, вихованням, інтересами і захопленнями, ну і що там іще – любов'ю, пристрасною, серйозною роботою. Щоб звернути на себе увагу інших людей. А вже потім вони не чують під собою землі і цією справою починають заробляти.

З чого це починається? Як правило, їх лупить блискавкою. Ба-бах! І вмить одкриваються всі три ока, починають бачити минуле і майбутнє, а також здогадуватися, хто чим вранці снідав. І дарма, що, скажімо, в той знаменний день, коли його, значить, по тім'ячку торохнуло, не було на території проживання новонаверненого екстрасенса ні дощу, ні грози. І от іще який феномен: чомусь це зазвичай трапляється з тими, хто ледве-ледве закінчив школу або технікум, зрідка – інститут, заочне відділення. З тими, хто ніяк не може відзначитися на роботі і в кого в особистому житті криза. І в струнких лавах новоствореної профспілки екстрасенсів-престижистів немає чомусь ні видатних хірургів або, приміром, талановитих педагогів, ні вчених-практиків, ні фермерів. Ось! Чому серед них немає фермерів, наприклад?! Жодного! Людей, які вирощують хліб, або тваринників серед них немає, питаю я вас, чому?

Якось у пологовому будинку я познайомилася з однією унікальною жінкою на ім'я Федя. Ну Федя і Федя – так звали її. Напрочуд дивоглядна була жінка! Вражає дрімуча. І палко в усьому впевнена. В одній мирній бесіді під час годування наших дітей, коли ми перекидалися нісенітними сонними фразами, вона раптом багатозначно промовила:

– Охо-хоо... Ось як розповзуться китайці по всьому світі, і будуть усюди самі лише негри.

Я подумала, що недочула, і перепитала. І дівчина ця, Федя, у своїй незборній переконаності, як нетямущому дурню, по-материнськи лагідно дивлячись мені просто в очі, щоб засвоїла я і запам'ятала назавжди, пояснила:

– Таж, дитинко, в Китаї ж одні ж негри ж і живуть!

Дух перехопило – двадцять століття вже йшло з двору, а небеса піднесли мені такий приголомшливий подарунок у вигляді цієї сусідки моєї по палаті. Ніяково мені було питати її, як вона уявляє собі планету, по якій розповзуться її афро-китайці, може, вона передбачала, що і Земля наша пласка і стоїть вона на трьох китах. Шкодувала я про те, що не порозпитувала Федю про що-небудь іще, виписали її швидко, а то б дізналася від неї багато нового і корисного. Але у знайомства цього було продовження.

Працювала дівчина Федя на той час на торговельній базі, закінчивши торговельний же технікум, сиділа на продуктових дефіцитах. А потім, зловивши носом, куди вітер дме, швидко перекваліфікувалася, молодець. Я її портрет у газеті побачила і подивувалась, відтепер вона – «матінка Федосія». Під портретом було рекламне оголошення та години прийому. «Матінка Федосія» ворожила на Персті вказівному, знімала пристрій та навроки, ретельно чистила карму і відновлювала чакри. Мила-мила-мила. Мене навіть послали інтерв'ю у неї взяти одного разу, але вона мене впізнала і до себе не допустила, – надто зайнятою була. І людей, які до неї на прийом прийшли, називала не пацієнтами, як прийнято в таких випадках, а клієнтами. Що в її уявленні про життя – абсолютно логічно і беззаперечно.

У нас з Владкою була знайома нотаріус Ліля. Ось вона як занудьгувала одного разу – жах. Діти в таких випадках ідуть записуватися в який-небудь гурток, як-от м'якої іграшки, плетіння, танців, боксу чи легкої атлетики. А Ліля – куди їй, навіть курси крою та шиття – непідйомна була для неї справа. Або ось вранці побігати, або що-небудь освоїти нове – розпис по склу, хрестиком вишивати, наприклад, або іще щось. О, ні. А вона що? Вона стала біля дзеркала і кілька ложок приліпила одного разу до погруддя за чиймось прикладом зі статті в газеті «Труд» і раптом зрозуміла, що авжеж вони тримаються і не падають і що вона теж

таке може, й одразу підбадьорилася і призначила себе екстрасенсом. І не простим, а екстрасенсом-цілителем. Навіщо сім років у медінституті вчитися – ночі не спати і зубрити, потім ще якісь практики-інтернатури проходити, роботи писати, коли можна виступати в жанрі альтернативної медицини? Руками розмахувати, очі під лоба заковувати, дзвіночками якими-небудь бринькати і тягати за собою для залякування череп, нібито як пращура свого. Вона, ця Ліля, заповзялася всім про ложки розповідати і цей цирк демонструвати бажаним, і ще сон переказувати про високу жінку в блакитному, мовляв, прийшла, поклала Лілі руку на лоба і сказала: ну, Лілю, ти тепер будеш екстрасенс. Так і сказала.

Ну, екстрасенс, і що? Їх же зараз – армія, легіон. А Ліля, як з'ясувалося, дуже бажала, буквально жадала популярності і визнання. Навіть до церкви ходила – туди якраз привезли ікону, що мироточила, прекрасну. І хто що просив – хто близьким здоров'я, хто дитинку, хто заміж мріяв вийти, хто про батьків нітився... А Ліля, як дізналася про ікону, помчала теж квилити, гепнулася на коліна і ридма, від усієї душі:

– Матінко, – проскиглила, – заступнице, дай мені... популярності.

Ну, Матінка, напевно, плечима подумки знизала, головою похитала – мовляв, от же біднятко, дивне яке у неї бажання. Але Ліля того ж таки дня переглянула оголошення і записалася на річні курси розширення свідомості. І позаяк Ліля внесла всю суму оплати за рік, то була там кращою ученицею. І просто з першого дня всім почала ставити діагнози. Переважно остеохондроз і емоційне вигорання. І люди вірили. Ну, хто не повірить, що у нього остеохондроз і хронічна душевна втома. І що це не банальне ледарство або небажання працювати, а офіційний діагноз складного захворювання.

А тут якраз ми з Владкою познайомилися з нею, з Лілією. Владка Павлінська взагалі несамовито любила нових людей. Для неї знайомитися з новою людиною – наче нову планету відкривати. Вона запропонувала, підемо, каже, познайомимось. За двісті рублів. І ми пішли. І, звичайно, Ліля спочатку показала, як ложки тримає на собі, потім стала нас лапками м'якенькими, в подушечках і ямочках обмацувати, знайшла у гнучкої, в'юнкої Владки остеохондроз, якого в неї зроду-звіку не було, а мені – в той час мене з відомих причин постійно нудило і я була зеленуватого кольору – мені Ліля ніжно-інтимно прошепотіла:

– Е-е-е-е, матінко, так у тебе невеликий гастритик...

Через п'ять місяців, коли цей «гастритик» народився і Владка стала її, нашого «гастритика», хрещеною, Ліля вже була на піку популярності – пожадливий до одкровення народ вторував до її оселі широченну стежину. І Ліля, котра все ніяк не могла повірити в таку дурість всенародну і у свою вдачу, вже на широку ногу і від усієї душі ставила всім діагнози. Мені шкода, що Владка не бачила, як Ліля брала участь у новітньому телевізійному шоу «Битва екстрасенсів». Ну чиста Солоха. Дебела, з декольте, довгими мерехтливими нігтями, волохатими накладними віями, нахабна, самовпевнена. І пуголоба. Її прогнали просто з першої ж програми, бо вона торочила таке, що ні пришити, ні прилатати. І взагалі, із самого початку нікому не дала й рота розкрити, всіх повчала і верховодила в прямому ефірі, без угаву перебивала і шпетила учасників, дістала всіх так, що ведучий, відомий актор, забився кудись у темний закапелок студії і висунув умову, що не вийде, що або він, або вона. Її випхали, але вона страшенно сварилася просто в камеру, заїдалася зі всіма там дівчатами – помічниками й асистентами, псячилася з іншими такими ж невірніваженими фахівцями з приклеювання столового приладдя на живіт, а там були дядьки і міцніші, свердла «Бош» та шурупокрути «Макіта» собі на груди ліпили. Так Ліля погрожувала всім і обіцяла повернутися. Наче Карлсон.

Що ж, і такі екстрасенси бувають.

А бувають – зовсім навпаки.

Ось, дивіться – у нас в Карпатах є особливі старі люди – їх називають мольфари – вони хмари вміють розганяти, худобу на ноги підіймати, людей лікувати... Це не ті, так звані медіуми та знатниці, яскраво нафарбовані, виряджені, насуплені всілякі Лілі в чорних летючих

довгих шифонових строях на огрядних формах, або величні хвалькуваті красномовні дядьки з висіченими ніби сокирою фізіями і маленькими шахраюватими оченятами, авантюристи, чії фотографії ми часто бачимо в рекламних розділах газет і журналів та в численних телешоу. Фокусники і престижиджитатори, як та давня моя знайома Федя, чи то пак «магінка Федосія», просторікують, у кришталеві кулі вдивляються і майбутнє пророкують, скидаючи все і вся до купи – карму і чакри, поля й хвили, зілля і змови – артисти! – часто й не розуміючи, чого торкаються, з якими небезпечними силами змагаються, завдаючи шкоди й собі, і людям...

Ні. Мольфари якраз навпаки – пустельники. Їх дуже мало і з кожним роком залишається все менше. Справжні мольфари – гречні, неговірки, самотні. А з вигляду – звичайні люди похилого віку. Дідусі. Старці. Рідше – бабці. Без жодних зовнішніх атрибутів. Хіба тільки одяг носять свій, традиційний, без показної яскравої сучасної стилізації – вони і не відають про таке. Носять нехитре вбрання з домотканого рядна, кептарі або овечі кожухи взимку, капелюхи старі в інші пори року. Люльку курять. Немудру їжу споживають. Трави, коріння збирають. Є у них мольфи – предмети, які тільки їм належать, звичайній людині незрозумілі, особливі речі, намолені, заговорені, що лишень до їхніх рук звикли. І з їхньою допомогою провадять мольфари служіння своє. Позаяк, окрім усього іншого, вони – хранителі. Вони – мольфари – чутливі до фаз місяця і зміни напрямку вітру, до звуків лісу та тремтливого мерехтіння води, до терпкого віку лікарського зела, до підземного гулу і до кроків небажаних гостей, до різних ароматів пір року і запахів диму, – усі вони охороняють одну велику таємницю. І ці люди – мовчазні слухачі, все бачать, усе відають, не люблять гоноритися, тобто хвалитися або пишатися, але є у них те, що гуцули називають «погорда» – відчуття внутрішньої гідності, своєї обраності і своєї місії, хоча, як зізнався один, дідо Іва Алайба, ноша ця тяжка і, хоч ти лусни, її не скинеш. Хочеш-не-хочеш, тягни.

Кебету свою, дар свій, вони передають лише раз, одній людині. Самі обирають – зазвичай єдинокровного родича або родичку, зрідка – чужинця, навчають тихо, потай, і так, що наступник і сам до пори не розуміє, що вже приймає особливу науку. Навчають довго, але коли відчувають свій близький останній перехід – вчать жорстко, виснажливо й наполегливо і, прямуючи в інший світ, наостанок подають руку. Ось воно – так передається головне. І учень, в страху і сумнівах або твердо і впевнено простягає вмираючому мольфару руку, хоче чи не хоче, зобов'язаний тепер зректися свого минулого, облишити всю суєту і стрімкість новітнього життя і благаги-випрошувати завчасно щодня прощі у всього живого, позаяк піде колись так само, як і вчитель, – без відспівування, помани і посмертного доброго слова. Та що там руку, досить усього лише торкнутися мізинця вмираючого мольфара, навмисно або, як думають, випадково, ненароком, помилково навіть, а насправді доля його поруч стоїть, просто в плече або в лікоть підштовхує легенько, так – мізинця достатньо – і в перший же повний місяць припаде неофітові виходити на ґрунь, кланятися і просити засвідчити його, нового мольфара, знання його прийняти і вміння на службу потаємну. І молить гори допомогти підпорядкувати йому стихії, відкрити проходи, звести знайомство з такими ж, як він, – відлюдними душами, звірами лісовими і свійськими, птахами і сутностями, звичайними і непосвяченими людьми, які в долині живуть, з з невідомими. І допомогти, якщо до того закликає час, подія або благає душа особливої і гідної людини.

Іноді, дуже рідко, такі виняткові люди народжуються у звичайних сім'ях. Але коли їм належить народитися, світ завмирає – припиняють свій довічний біг зірки, вщухають на землі стихії, і всі живі, не усвідомлюючи цього, раптом, як крізь важку густу воду, спочатку рухаються, опустивши очі, у когось серце раптом зайвий раз вдарить, у когось, навпаки, удар пропустить, хтось здригнеться, хтось раптово прокинеться, а хтось і останній раз зітхне. Птахи замовкають, звірі забираються в лігва. І багатьом тоді здається, що день трапився аж надто довгий. І ось саме в такі, майже непомітні у звичайному суєтному житті миті і народжуються оті, з призначенням. А може бути й навпаки – коли вони народжуються, час на мить застигає і світ

затамує подих. Але тиша настає на світі така дзвінка для того, щоби старі мольфари почули крик новонародженого і знали, з якого боку закликати потім до себе в служіння свого послідовника. Іноді їй неприступна для зору довга війна точиться за таких – новообраних, молодих, витривалих, повних довершених сил і могутньої творчої енергії. За тих, кого належатиме навчати, кому мольфа дістанеться і кому руку подавати в лиху свою годину.

Зовсім недавно в Карпатах убили старого мольфара. Він, восьмидесятидвохлітній Михай, умів багато чого, люди до нього з усієї Європи їхали лікуватися, поради питати, долю виправити. Він усім допомагав, але про нього самого майже ніхто нічого не знав – звідки з'явився, де раніше жив, хто його родина, якщо була, куди поділася. Знехотя говорив він про свою долю. Чим він щедро ділився, так це грою на дримбі. Михай і сам грав, та й інших вчив, казав, що дримба – інструмент магічний, що він багато чим допомогти може, коли в умілих і добрих руках. Що поле навколо людини дримба чистить, налаштовуючись на вібрації людини, що звук дримби крізь час ходить, центру світу торкається, і чутно його тим, за ким сумуємо ми і журимося. Що викликає дримба духів-помічників, що змінює свідомість мольфара, аби побачив той невидиме й усвідомив туманне та незрозуміле. Що ущільнює вона на кілька миттєвостей хисткі тіні з минулого, щоб осягнути розумом загадки і заспокоїти роз'ятрених. Вбили Михай, сонячного ведуна і знахаря, вбили жорстоко, встромили ножа в ший старцеві у найтемнішу пору, перед світанком, у його ж хаті. І спадкоємця-послідовника собі він так і не залишив. І місцеві, хто жив по сусідству, кажуть, що вбив його чорний мольфар з лютої помсти і заздросців і що, вірогідно, це жінка була, відьма. Що увійшла вона легко, нечутно ступаючи, ніж ввіткнула безжально і не вагаючись.

Вони, ці чорні мольфарки, безстрашні, рішучі, вже якщо чого хочуть – зовсім глузд втрачають, жити не можуть, доки справу свою темну не вчинять. Сталося це в повний місяць, а значить, сила білого мольфара перейшла на інший, темний бік, до чорної чаклунки. Мисцеві, кажуть, може, й бачили її, жінку цю, та мовчать – бояться її, всесильну, хитру і підступну. Та й на вищі сили розраховують – там розберуться, там усе буде по справедливості, якщо тільки зможе стара сконати. А то он у Дзвончі чаклунка місцева Гутря разів сім піднімалася. Вже зовсім не дихала, а раптом знову звивалася і ревіла, як звір, і волила нетутешньою мовою, наче каміння в роті перекочувала, та начебто в горлі водоспад гримів і стугонів, так благала, руки простягала, щоб хоч хтось допоміг, аби звільнив її, а ніхто-ніхто підійти не наважився. Розбіглися всі, хто навколо був та мешкав неподалік, навіть удома в ту кляту годину не жили, по родичах розійшлися та розїхалися, щоб подалі бути, приходили маржину погодувати та обережно дізнавалися раз у раз: померла чи ще мучиться-бідує. І тільки мати тієї ворожки Гутрі стара, а може, то взагалі була її бабця, або тета – себто сестра бабчина, така вже давня та горбата, напівсліпа й глуха зовсім, не боялася, бо старша була в роду, нічого їй не зашкодило б, пантрувала хвору скорботно, простирадлами до ліжниці бідолашну припинала, щоб не скидалася, та травами її гіркими сонними обпоювала.

І була у тої мольфарки Гутрі донька, капосниця Авлентина – її так дивно звали – втекла підлітком у п'ятнадцять ще років у місто, – то посудомийкою працювала в кнайпі для далекобійників на трасі, то на вокзалі прибирала. Як кажуть старі мудрі – людина вона була без жереба й планети, тобто людина без долі, небажана в цьому світі, випадково народилася і нікому не знадобилася. Жила, засмикана, ображена на гіркий талан свій, на роду проклятому написаний, несамовито злоблива на всіх чоловіків і на жінок щасливих та радісних, гарних і розумних, ворогів нажила, як водиться, і повернулася якраз, коли треба було... Брела стежкою до будинку, шалено зголодніла, прикурювала сигарету від сигарети, спльовувала і злостилась оскаженіло заранне на матір і на майбутнє своє безпросвітне життя, де змушуватимуть працювати з ранку до вечірньої зорі, а вечорами й поготів хоч від нудьги голоси та вішайся. Талапала вона, перекидаючи з плеча на плече сумку з нехитрими своїми пожитками. Увійшла до хати, в

каламутному старому дзеркалі злостивим своїм, незвично розфарбованим обличчям та яскравим, як пташине пір'я, нездоровим, неживим клоччастим волоссям ледь відбилася. Грюкнула сердито дряхлими дверима. Увійшла в кімнату, не скинувши старих, сто разів клеєних-латаних кросівок. Зупинилася розгнівана, мовляв, чого кликали, – не те щоб хотіла цього, може, навіть, і не розуміла зовсім, не розуміла, що відбувається, але в останній свій подих дотягнулася-таки мати, звиваючись, прив'язана, дотяглася до руки блудної своєї доньки Авлентини, схопила міцно і притягнула з велетенською силою до себе, пригорнула всю до грудей і так, що Авлентина, не втримавшись, усім тілом звалилася на ліжницю до матері. І осьде Гутря захрипіла, зітхнула – і втихомирилась.

Ну, а потім Авлентина і сама в гарячці билася багато днів – у безпам'ятстві лежала. Але нічого – мамчина тета її відпоїла. І на ноги вже піднялася інша, зовсім інша Авлентина. Рот підібганий, постаріла, але сильна, сувора і начебто мету в житті усвідомила. Головне – що з її поверненням лиха в горах додалося. І самотність її, яка раніше їй не заважала і давала їй свободу, тепер перетворилась на тягар.

Кажуть, поставила вона собі за мету – знайти скарби опришків. І не тільки знайти саме ту печеру Довбуша, куди опришки золото й каміння заховали. Знайти – тільки початок її справи. А знайшовши, і закляття зняти, щоб увійти в схованку і золото привласнити. Опришки ці були гуцульськими повстанцями, дехто говорив, що звичайні грабіжники, які не хотіли на панів працювати, а хто розповідав, що Довбуш і його загони по всіх горах Карпатських від Буковини до Закарпаття були покровителями і заступниками бідних, тому що загарбане у польських панів враз нужденним гуцулам і роздавали. Але, видко, і себе не кривдили, тому схованки свої зробили в печерах. А радник їхній, старий єврейський знахар і чаклун Бен Алізер, що жив на Сокільському хребті, благий ребе, як усі його звали, закляття на таємні печери Довбуша і наклав. Ну, так кажуть люди, а там, хто його зна – є вони, ці печери, чи нема.

Але ось Авлентина, Гутрина донька, бувало, на тиждень-два йшла в гори, шукала щось невідступно, вночі – люди бачили – танці голяка танцювала, курища розводила в різних кутах плаского і великого, як футбольне поле, каменю, навіть на Сокільський хребет сама піднімалася і на Мертве озеро не збоялася – ради питати опівночі. Як баби говорили – у господаря свого. Жага спопеляла її могутча й незборима – хотіла золота, хотіла знати, де є потаємні ті печери та як закляття з них зняти.

Ну то добре. Про неї, про цю доньку Гутрі-босорки, тобто відьми, про цю, як у нас називають, босорнню – пізніше. Навіщо зараз? Поки не треба. Тільки от на вигляд вона – ця босорнinja – ну нічого загадкового, звичайна жінка, яких багато. Звичайна така жінка. Тільки погляд вже дуже важкий – душу з тебе виймає і гнітючу тугу наганяє.

* * *

Карпатські мольфари. І білі, і чорні.

Усі вони – доценту справжні: ті та інші. І спільне в них те, що без цього свого ремесла вони жити не можуть. Як без повітря. І, зрештою, у кожного з них своя місія, яку неухильно слід виконати.

* * *

Якось ми з Владкою відпочивали у друзів у горах і познайомилися з однією ворожкою на ім'я Параска. Владка взагалі любила всяких таких бабусь, ворожіння аби на чому – на картах, на кавовій гущі, на квасолі. Ми з нею потеліпалися в Черногузи – це село таке під Вижицею – до тієї самої Параски. Вона така була кумедна бабця, моторна, гостроока, буфетницею в колибі працювала, сновигала туди-сюди, все встигала, здавалося, радісна енергія через край бризкає.

Так ця Параска поцупила у своєї дочки нареченого і сама за нього заміж вийшла. І тепер донька Параски, слухняна Марічка, повільна, неповоротка, покірна дебели дівиця, цілковита протилежність своєї спритної маленької мамці, називає за вимогою суворої своєї матері колишнього власного судженого, всього на чотири роки за неї старшого, «тато» і на «ви».

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.